

Засів^{*)}

(докінчення)

Думав Ніно, що вельми дістанеться йому за „хвостату“ але нічого ніхто не згадував, і сама тітка теж. Це йому сподобалося, але взагалі ціле гостювання цілком вибило з колії його життя. Бо кожний його крок, кожне поступовання в хаті, кожне слово заразже підпадає невсипущій і немилосердній критиці.

Усі немов зговорилися на нього. Навіть мати, що раніше так мало звертала на нього уваги. А тепер маєш: не так ступив, не так повернувся, а чому гудзик розщібнутий, а чому?.. й не перерахувати всього. І найбільше за „мужицькі“ слова, і найбільше тітка, мабуть у відплату за тую „хвостату“. І так присікалися до нього, що або хоч язика відріж, або весь час мовчи, або з хати втікай! Та й утібки, не показувавсяб може знов од ранку до вечора, але кілька днів на нещастя сипле холодний дощ. Утікти нікуди... І цілий світ здававсяб Нінові одною великою інквізицією, якби він знав, що таке інквізиція.

Навіть і Гафія, та співуча, балакуча Гафія, що ніколи не звертала уваги на його поведінку, й та тепер нагадує йому, що годиться, а що ні. Добре хоч, що стара Татарчучка нічого не вимагає й залишилася такою, як була. Та й Терень той самий. У них тільки й спасіння.

У таку слоту стара звичайно сидить на печі, обкладена горою кукурудзяних качанів, які жваво лущить, натискаючи одним об оден, та розмовляє з Ніном. Він од неї нічого не затає й усе завжди розказує, особливож про цю муштру, від якої йому так погано, препогано ведеться. Баба уважно вислухує дитячі щирі жалі й де-неде вставляє слово.

У думці вона на боці хлопця. Навіщо, дійсно дитину мучити? Перш за все він є хлопець. А хлопці всі однакові. І панські й мужицькі. Знає вона це добре: і чужих скільки бачила й своїх скільки вигодувала! Мусять видуритися, вибіватися. Не можнаж його привязати до стола в хаті, щоб воно, мале, зівало й присохло... Прийде час ще, висидиться за книжками, змарніє. Та хтож його знає, яке й життя буде... Хай же радується.

І стара перестає лущити та здіймає з шнурка під стелею вязку сушених на сонці яблук. Ніно одержує вязку й лізе на піч помагати бабі. А вона далі снує свої думки про хлопця: от за мову, кажуть, його лають. Звичайно, панська дитина, мусить панську мову знати. Але хибаж то така

*) Див. „Вістник“, кн. III.

погана й їхня „мужицька“? Якби погана була, то не співалиб пани нераз, їхніх мужицьких пісень і не зналиби цієї мови. Та й деж йому, дитині, вчитися тої панської? От піде до школи й навчиться там, як усі школярі. А то хотять, щоб дитина тільки по панськи й говорила. Мов тії кацапи, що крім своєї мови не розуміють жадної іншої...

Ні, старій рішуче не подобається, як в останнім часі поводяться з Ніном. Шкода хлопця, але щож вона може зробити? Не годиться їй „встромляти палець межі дверей“ та радити батькам, як мають виховувати своїх дітей. Особливож панам. Але свого пустунчика старій справді шкода. Вона ці свої думки таки й одважилася сказати одного разу його матері, але зустріла чемний опір. Хай! Та всеж стара поважає авторитет батьків і не хоче його ані словом руйнувати в дитині. Вона навіть не забуває нагадати йому, що мамі й бабуні треба слухати, й гладить його по головці своєю шаршавою жилистою рукою. І ці пестощі краще слів кажуть дитині, що лише баба з ним за одне.

Ах, зненавидівши мабуть хлопець своїх родичів, якби не вмів так легко, цілком по дитячому забувати й пристосовуватися. Ось тількищо плавав, хмарився, жалівся, а за хвилику знов веселий. Та проте є дещо в бабуні й тітці, що хлопцеві іноді подобається. Це їхнє вміння оповідати. Про своє волинське містечко, про ліси, полювання, вірних псів, дичину, про покійного діда... Особливо гарно вмів оповідати баба. Не так звичайно, як Татарчучка, але всеж дуже гарно. От тільки на запитання також не любить оповідати. Взагалі, як всі дорослі. А такби хотілося когось запитати, що сталося з дядьком, з тим таємним дядьком, що його кудись „за тую Україну“ заслали...! Але всі ці запитання, що відчуває хлопець, відносяться до категорії „мужицьких“, на які не можна чекати від старших відповіді, а ще може бути й нагінка.

Другий тиждень уже гості в домі. Чи то їхній вплив, чи то вплив наступаючої осені, але змінився хлопець за цей час. Став ніби серйозніший, тихіший. Навіть батько завважив це та й запитав раз, заглядаючи в вічі:

— Що тобі, Ніну? нездоровий?

— Ні, тату, нічого, — і хлопець потерає щокою об батькову руку. Ще раз подивився Людкевич хлопцеві в вічі. Чи зрозумів, чи ні, але нічого не сказав. Тільки зітхнув і попляцав хлопця по спині:

— Будь розумний! Скрутись — змелеться! Слухай старших!

Ах ті старші! Завсіди їх треба слухати й тільки слухати! І коли, нарешті, вони послухають молодших?

—:—

Відїхала бабуня й відпровадив її Ніно з невиразним почуттям. Бо й сподобалася вона йому своїм небуденним умін-

ням оживити уяву про минулі події свого життя. Але її суворість, її повсякчасне обшарпування всього поступовання дитини, нарешті її незрозуміла хлопцеві мова, коли вона розмовляла з доньками,—все це, здається, викликало в Ніно скорше радість ніж сум з її відїзду.

Та всеж той відїзд не приніс позороту щасливих попередніх днів. Майбутнє його вже було роздумане й вирішено, й хлопець знов мав нагоду почути вечірню нараду в їдальні, нараду, що була присвячена виключно йому.

Говорила тоді найбільше баба, й її виразні, ніби точені слова з характеристичним, дивно-чужим говором спадали мов тягарці на вагу його долі. Із цих слів довідувався Ніно, що він, правда, дуже самостійна дитина, не дурна, смілива, але занадто амбітна, без поважання до старших, нестримана на язик і найбільше всього невихована, ах, яка невихована!

Такого погляду Ніно про себе ще ніколи не чув, і хоч багато з промови не розумів, але добре тямив, що над усіма думками про нього панує вже давно знайоме йому обвинувачення, що він власне збитошне мужиченя, яке треба всіма засобами направити, бо інакше багато, багато неприємностей зробить він у житті й собі самому й батькам...

З усіх слів, часом незрозумілих, часом дивних, дихало на хлопця чимось чужим, суворим, холодним, невідкличним; чимось, що причаїлося десь близенько, близенько й ось має схопити, зімняти, скрутити й потягти за собою в далеку сіру будуччину. Беззахистність проти цілого того почуття дивної чужоти викликає в дитячій душі глибоку тоскність: так завмираючи тріпається зловлена пташка, від самого до-тику ворожої руки, відчуваючи жах невідомого.

А баба говорить далі: про рід Людкевичів, який не сміє, мовляв, іти долу, про дивні нахили, які зростають у дитини, про шкідливість зацікавлення Україною, про небезпеку навіть цього захоплення, яке з дитячих років уже показуватиме йому шлях дядька, того, що за свої українсько-гайдамацькі вподобання блукає десь сибірськими просторами...

Так говорить стара, й у мовчанні батька й матері відчуває хлопець згоду з її думками. А до почуття внутрішньої здеревенілості долучається трохи, ще лише трохи, жалю, що ані слова не чув він од батька, ані слова на його оборону або заперечення. Тепер ця мовчазна злоба батьків лягає на його душу як паморочна імла, й у ній він опускається на дно тяжкого сну.

Цеж почуття присудженості знов захоплює його в свої щіпкі паморочні обійми, коли після відїзду баби наказує йому мати залишитися зранку в їдальні:

— Нікуди не ходи, Ніну! Сьогодні почнемо вчитися абетки, — підтверджує тітка.

А хлопець, пригнічений незрозумілими йому досі впливами та власними думками за весь останній час, покійно

зітхає й умощується на високий стілець перед розкритою на столі книжкою.

Вирівнані в рядки й складені в стовпчик стоять перед Ніном чорні знаки абетки, й він, слідкуючи за кінцем олівця, що ним показує тітка на окремі букви, проказує за нею невиразним тоном: а, бе, ве, ге... Так ось перебігають його очі по рядках букв раз, і другий і десятый, а уста самочинно повторюють за тіткою їхні назви. Але коли дівчина вимагає, щоб він сам тепер проказав усю абетку, то Ніно нічого, нічогісінько не знає. Бо зразу опанувала була дитину настроєва гра образотворности й зовсім не те бачив він, на що показував олівець й не те чув, що проказували послушні уста. Бо букви вже видавалися йому довгим, довгим ключем чорних птахів, що тягнуться шнуром кудись у сіру безвість, і кожна з них відносить з собою крихітку його радостей, а замість них, лишають йому своє вічне, одноманітне, бездушне: бе, ве, ге, де...

І тому всі букви перемішалися в його уяві, переплуталися своїми хвостиками, перекладинками, реберцями, гачками й дитина знову, і знову повторює їхні назви, вдивляється в їхню форму, та всеж нічого не бачить і не розуміє.

І вже кілька днів бється над хлопцем тітка, уже нераз змішалися її нарікання з Ніновим плачем, але висліди науки всеж дуже незначні. Не дасться абетка! У стані пригноблення, під перехресним вогнем докорів хлопець почи нає нагадувати загнану тваринку. Очі його дивляться горячково й розгублено, нічого не бачать, вуха не чують слів, бо вже нарешті в свідомості починає переважати одне безконечне почуття безпомічності.

Але іноді у короткому виклику чується пририта, але незатамована відпорність. І криза, яка мусіла прийти, вневдовзі з'явилась.

—:—

Одного дня, при кінці першого тижня науки, коли вже здавалось, що приходить край терпінню недосвідченої вчительки й силам учня, сталося диво. Ніно сам, без помилки повторив цілу абетку та ще й з кінця. Мов десь у куточку мозку раптом і самі собою відкрилися заставки розуміння, й це було несподіванкою навіть і для хлопця. Він ураз оживився, усвідомив нарешті собі звязок між формою й звуком та закріпив той звязок у свідомості. Страчена самоповага почала вертатися до нього, і знов він посипав дощем запитань, не можучи побороти навали спокусливих „чому“.

Особливо цікавили його, бо й сильно докучали при науці, твердий і м'який знаки. Такі довгі назви мали ці, нічим назовні не визначні букви. Чому?

— Бо ці букви при читанні не вимовляються, — пояснила тітка.

— Навіщож вони тоді, — почав резонувати хлопець. Він би їх викинув, якщо вони непотрібні.

— Вони потрібні, але їх не вимовляють... — І тітка пустилась у довше пояснення ролі цих знаків.

Хлопець слухав, але нічого не міг уторопати. Це було вище його розуміння: вживати ці, такі трудні для запам'ятання, ці непотрібні й навіть шкідливі, на його думку, значки. Скільки вони йому крові зіпсували! А виходить, що все ні до чого... Бо навіть авторитет пояснення дорослої людини не захитав його переконання.

— Ні, все одно вони непотрібні. Їх треба викинути. Тільки плутають, — результуючи постановив хлопець, вислухавши дівчину. Але в тітці був нараз зачіплений авторитет і вона не витримала:

— Дуже ти розумієшся, що треба, а чого — ні. Слухай старших і менше балакай, — обірвала вона хлопця подразненим тоном.

— Ви також нічого не розумієте, — бовкнув Ніно раптово, й заразже сам здивувався, як ці слова вирвалися в нього майже мимоволі.

Дівчина спалахнула, рознервована учнем, якого, сама ще підліток, не могла й не вміла зрозуміти, вона відчула себе ображеною. І коротким рухом ухопила хлопця за вухо.

Ніно досить часто діставав від матері легкого потилишника. До них він звик. Він навіть інстинктивно приймав їх не як кару, а лише як вияв материнського права на кару, а плач при тім служив не так виразом болю, як засобом для змягчення материнського серця. З цею фізичною карою він завсіди мирився. Інакше було з батьком. Він різко виконував на хлопцеві свій фізичний вплив, але коли до цього доходило, то це не був уже легкий, болючий лише іноді, а частіше тільки ласково-докірливий мамин стусан. Ні, це бувала справжня кара! Ніно боявся її, але й вона не викликала в нього внутрішнього протесту. Траплялася бо вона рідко й завжди була за якийсь дійсно визначний, збитошний учинок.

Та ніколи ще з ним не бувало так, щоб його били чужі! Був це привілей лише батьків, і його добре зрозумів і запам'ятав Ніно, бувши якимсь свідком, як визвірився батько на сусіда-шевця, що хотів вибити Ніна за розбиту шибку. За тую шибку дістав тоді Ніно подвійну порцію, але запам'ятав, що ніхто чужий не сміє його карати. Бійок з хлопцями він не рахував. Напухлий ніс, гуля на голові, підбите око або й розрепана губа, — всі ці зовнішні знаки не робили ганьби. Навпаки! Це були серед хлопців передмістя лише почесні ознаки змагань.

Але тепер, коли його покарала хоч і тітка, але всеж особа, яку він не звик ще рахувати членом родини, молода дівчина, в якій не відчував позноти авторитету дорослих.

— тепер на це покарання, що порушувало, здавалось, права батьків і його, він образився та зробив інстинктовний висновок. Не роздумуючи, навіть добре не усвідомлюючи, що робить, він схопив зі стола олівець і вдарив його загостреним кінцем у руку, яка ще тримала його вуха.

Дівчина тільки йойкнула й пустила хлопця. Але враз схопила його за руку, й дзвінкі та дошкулюючі удари долоні посипалися на Ніно. Його крик, нарікання дівчини й тупіт ніг прикликали перелякану матір. І почувши, в чім справа, взялася вона до хлопця:

— Преси в тітки вибачення!

Ніно подивився на дівчину. З розтріпаними косами, тяжко віддихуючи, стояла вона з рукою на устах і висмоктувала з ранки кров, і хлопцеві здалося, що в її очах блищать сльози. Але це, як буває в більшості чутєвих дітей, що впертістю намагаються закрити своє засоромлення, тільки підштовхнуло його на відповідь:

— Не хочу, вона мене зневажила!

— Ага, не хочеш? Добре! Забірайся до своєї кімнати! Прийде батько, він з тобою побалакає. Тільки й сказала збентежена мати й відтрунула хлопця від себе. Була це погана ознака!

Як у тумані стоїть Ніно в спальні біля вікна. Він ніби пильно вдивляється в садок, але нічого не бачить, не чує, не усвідомлює. Він цілком під вражінням заподіяної йому карою несправедливості й до цього гіркого вражіння долучається ще неприємне почуття від того, що там, у кімнаті стоїть дівчина з довгими косами й на очах її блищать сльози... Йому шкода її... Але ні, він не може просити вибачення, ні!.. І хлопець не в силі знайтися у своєму поступованні й тільки стоїть, стоїть і глядить через вікно сухими, нерухомими очима.

Увійшла мати й, навіть не глянувши на хлопця, поклікала його в їдальню. До батька вийшов хлопець напружено-спокійний, став біля одвірка й подивився довкола. Батько стояв спершись рукою об стіл, стояв суворий і нахмарений, а біля вікна дівчина з обв'язаною рукою дивилася пильно в землю.

— Іди, попроси в тітки вибачення, — труснув Ніном короткий, гострий наказ.

Хлопець не ворухнувся, ніби закамянів біля дверей. Він хоче відповісти, що його несправедливо покарано, що він тому й не хоче просити вибачення, що він оборонявся, що він не може... Але всі ці думки тільки немов сверлять йому мозок, а горло ніби стиснула рука, невидима й міцна й не випускає з грудей звуків.

— Чуєш? що я сказав? проси вибачення, — не дає спам'ятатися батько.

— Не буду... — витискує хлопець з горла хриплаві звуки.

— Не будеш? — поволі й з протягом перепитує батько, ступаючи крок уперед. І в слідуючий мент, схоплений залізною рукою за плече, стоїть хлопець перед тіткою:

— Преси!

І знов заслонює хлопцеві всі думки одне почуття гордої впертости, й він, мов у сні, твердить:

— Не хочу, не хочу, не буду...

Та враз його голова опиняється притиснена до батьківських колін міцною рукою. Різкий біль є тепер єдине вражіння, оборона—єдине бажання, й не тямлючи себе від злоти, від болю, від сорому впивається хлопець зубами в ту ногу, в те живе, м'ясисте тіло, що ось тут мене й тисне його лице...

Що було далі, він уже не памятав.

—:—

Прийшов до себе Ніно раптово й зразу не усвідомив собі, що з ним діється: він уже роздягнений і лежить у постелі. Мабуть ніч, бо через зсунені фіранки не просвічує знадвору, а біля ікони блимає миготлива лямпочка. За коливанням вогника хитаються по стінах мінливі тіни, у цілому домі панує нічна тиша.

Хлопець на мент є здивований, як і коли він опинився в постелі, хоче встати, але за першим рухом почуття тілесного болю нагадує, що з ним було. Але як давний спогад, затертий сном, виступають у пам'яті жорстока кара, боркання, його крик різкий і пронизливий, дорікання матері, плач, плач... Сплаканий, викричаний проспав він мабуть сном тяжкої тілесної втоми аж досі й прокинувся серед ночі.

Хвильку лежить хлопець нерухомо, приголомшений тим, що сталося, але за спогадом про минулі події вступає до серця зневага та жаль. Ніно сідає на постелі й, охопивши руками коліна, дивиться перед себе затьмареними очима, а уста проказують пошепки настирливі думки:

Ні, він не хоче бути паничем! Не хоче вчитися панської мови. Не хоче, не хоче! Бо все, все з-за тої „русскої“ мови... І це повсякденне обшарпування й ця страшна несправедлива кара. Ні, ні, ні! він не хоче, не хоче! Він утічє!..

Й у цім слові „втікти, втікти“, що його шепочуть та шепочуть сухі уста, бачить ураз Ніно свою ціль і спасіння. За цим словом виринає в пам'яті Глоздава, відпуст, скельна церква в білій скелі й чорні отвори входів до Підгорянського монастиря в стрімкій кручі Дністрового берега. Так! Він туди й утічє! Під землею, в довгих теплих переходах не знайдуть його батьки ніколи й не змусять уже бути паничем й вчитися „панської“ мови. До нього посходяться ще хлопці, багато хлопців, усі ті, кого вдома так карають і утискають, як його. Вони матимуть гострі шаблі! О, ні, не де-

ревляні, а справжні. І списи й рушниці. Вони ховатимуться в підземеллях аж повиростають. А тоді сильні й численні вийдуть на світ і весь звоюють, весь. Вони дозволять усім говорити по мужицьки й заборонять батькам змушувати дітей бути паничами.. От так! А він — великий, славний, сильний приїде до міста на чорному коні, й батьки будуть просити в нього вибачення за кару й утиск...

Повінь заливає душу дитини, й звівши брови, все ще проказує він через заціплені зуби: втічу, втічу, втічу! Зараз же! Поки спить цілий дім, поки ніхто не може побачити, поки так палко бється серце назустріч вимріяному. Так! він утіче зараз.

І Ніно схвзує з постілі й похапцем одягається, не перестаючи міркувати про подорож. Руки в нього трясуться від хвилювання, й серце починає ще сильніше тріпотіти, коли він обережно відкриває двері до їдальні й, ступаючи навшпиньки, простує через кімнату. Рипнула дошка, й він кам'яніє в смузі місячного світла, вдивляючись витріщеними очима в двері батьківської спальні. Як страшно, щоб вони не прокинулись! Мов злодій проходить він їдальною, поволі, поволі висувається через рипучі двері в сіни.

Але найголовніше ще прийде! Він хоче потрапити в кухню, щоб узяти свій верхній одяг і кашкет, без яких не хоче йти в дорогу, та має намір взяти з собою й хліба. Ще обережніше, ніж в їдальні, натискає він на клямку кухонних дверей й так само, цаль за цалем, протискується через щілину. Від затятих зубів аж щелепи болять і здається, що по цілому домі чути, як бється розхвильоване серце. Страшно, щоб не прокинулась Докія, яка спить у самій кухні. Тоді все пропало. Цей страх такий сильний, що на мент затримує Ніна, але спомин про минулий день знов надає йому рішучости, й він крадеться через кухню до полиць.

Місячне світло вільно лине через незавішені вікна й у кухні так ясно, що видно, як на другому кінці рівно дихає на постілі Докія. Напружений, готовий від кожного шелесту закамяніти, знаходить Ніно свій кашкет, плащик, нечутно вдягається, ще стягує з полиці почату буханку хліба й так само обережно вислизає в сіни, а з них на ганок. Там він здіймає з поручча великий веретяний мішок, що приправила Татарчучка на кукурудзу, вкладає в нього хліб, перекидає через плече, бере з кутка ковінку й рипучими сходами ступає на двір.

Вуглясто-чорний Бровко брящить ланцюгом і по дроті добігає до ганку. Він скажено вертить хвостом і цілий аж труситься й тихенько скавулить, так хоче дістатися до Ніна. Хлопця охоплює великий жаль, велика шкода: цього пса, що він уже ніколи не побачить, цілого довгого дому, мами, Татарчучки й навіть, навіть батька... Він відчуває, як сльози підступають йому до очей, але зараз таки згадує минулий

день і що духу біжить до фіртки, на вулицю, — ніби боїться, щоб вибух жалю не відбив від нього рішучості.

У сіро-сріблястому сяйві місячної осінньої ночі стоїть передмістя. Тіні від хат ніби звузили вулицю, густішими видаються дерева, таємнішими окопи й шелест опавшого листа під ногами видається нестерпимо голосним, а обережні кроки звучать як тупіт кінських копит. Хлопець боязко озирється навкруги, вмявшись однією рукою в перекинутий через плече мішок, а другою стискаючи ковіньку. Місяць, виринаючи з-за хмарок, різко й раптово закреслює збоку коротку тінь Ніна, й тоді він лячливо спинається, а серце починає йому тріпотіти сильніше.

Сторожкий і папружений минає він так останні хати передмістя, й перед ним у місячнім сяйві простягається широкий Гроніцький шлях. Пусто, чисто, рівно навкруги. Тільки старі тополі поклали через дорогу довгі тіні й сягають ними аж на озимі лани. Тут не так страшно, як у місті, ніщо не чатує в підзорітті дворів і за рогом вулиць. Тільки іноді на чорній силуеті тополевого стовбура злякає на мить біла пляма обдертого від кори дерева.

Тут дорога хлопцеві добре знайома, ще з Глодавської подорожі, й він бадьоро виходить на бічну доріжку, поправляє мішок і сміло мандрує, вимахуючи ковінькою. А думки не лишають його. Він уявляє, яка ранком у домі підійметься метушня, коли його не знайдуть; як будуть кликати, шукати, а він уже буде в Глодаві, в Гафіїної мами, а потім і в монастирі... Його мрії такі яркі, а рішення досягти їх таке тверде й непохитне, що він не помічає, як прискорює крок і нарешті вже майже біжить, аж мусить зупинитися, щоб набратися духу й обтерти рукавом плаща мокре од поту чоло,

Спинившись оглядається він навкруги, не пізнаючи околиці, та нараз відчуває велику втому. Болять ноги, руки, спина, тяжкі є як оливо повіки, що ось-ось самі прикриють очі. Сонний треміть перебігає по віях і ослаблюючим дотиком просувається по тілі. Ні, він переночує тут, у полі, а ранком вибереться в дальшу подорож...

Ніно не боїться. Багато разів оповідали йому хлопці, як ночують в полі, чи на леваді біля коней. Він сходить з доріжки на широку межу, вкриту привялою осінньою травою й шукає вигідного місця. Нарешті в малій заглибинці, далі від дороги, кидає на землю щіпок, виймає з мішка хліб, а мішок розстелює на траву. Тут він буде ночувати. Він оглядає околицю й пізнає її: таж це з тамтого місця показував йому Гаврило на довколишній простір, і тут уперше почув він від нього, що це Україна. Це було тут, при до-розі!

Ах як радісно робиться хлопцеві! Він знов переживає тодішнє бадьоре почуття, бачить все те, що створили то-

дішні уяви й йому вже ані трошки не страшно, коли він влазить у мішок, примощує біля себе хліб і вмощується сам серед нерівностей ґрунту.

Україна! Яке це міцне й пересвідчуоче видиво, що ширяє над горбком, де спить мала дитина — натхнений утікач до забутої предками й знов віднайденої родовим інстинктом батьківщини!

—:—

До схід сонця вийшов сіяч на зораний під засів лан. Довкола вже підносилася густа зелень сусідніх озимих гонів. Тільки він спізнився. Але рілля його врожайна, зерно добірне й дожене ще його нива поля сусідів.

Він став з вітром, поправив ношу з насінням, забрав повну жменю повновісного зерна. Благослови Боже! Із легким шурчанням об тверду долоню почало струмити з руки й лягати віялом на ріллю важке насіння. Не гаючись, рівним кроком поступав сіяч, дійшов до межі, обернувся і в заглибині на межі побачив щось біле.

Він вийшов з ріллі й підійшов ближче. В веретяному мішку щось ворухилось. Він обережно відслонив ногою край ряднини: підклавши під голову руку й звернувшись клубочком спав малий хлопчина й щось неспокійне бурмотів у сні.

Здивований стояв хвильку сіяч і придивлявся до хлопця. Потім нахилився над ним. І з вихиленої сіячевої ноші застру, милося на хлопця, обсипаючи голову, лице, груди, важке, золотисте зерно... Він пробудився й схопився...

Але це вже події з дальших днів життя Антоніна Людкевича, й належать вони іншій історії й іншій книзі.

Brno—Šternberk. 1930—1932.

Андрій Ворон.

(Севлюш.)

Гуцульська Помста

(Великоднє оповідання)

Дмитро Василів і Петро Паньків жили в найбільшій згоді. Сусідами були, навіть перелаз мали з двора в двір. Город відділювала лише вузенька межа, мали спільний колодязь. Кури Дмитра переходили на двір Петра, а Петрові гуси залізали в мелай Дмитра. Однак сварки ізза цього межі сусідами не було. Оба вони чимало світа бачили, на війні й в полоні і на дурнички не звертали великої уваги. Уважали це скорше жіночим ділом, як людським.

Правда їхні жінки неріз сварилися ізза курей—гусей.